

Crna Gora
VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO ZDRAVLJA

AKCIONI PLAN ZA UNAPRJEĐENJE SISTEMA ZA NADZOR I ODGOVOR NA ZARAZNE BOLESTI 2017-2022.

sa Izvještajem o realizovanim aktivnostima za
period 2015-2017. godine

Sve preporuke iz Tehničkog izvještaja ECDC-a

Decembar, 2017. godine

Uvod

Nakon procjenjivačke posjete tima ECDC-a Crnoj Gori, opsežnih konsultacija i dogovora o sadržaju postignutog između predstavnika Crne Gore i eksperata ECDC-a, pripremljen je Tehnički izvještaj o procjeni sistema za prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti u Crnoj Gori, 2014. godine. (TAR-Technical Assessment Report)

Ovaj Izvještaj služio je kao polazište u pregovaračkom procesu između Crne Gore i Evropske komisije o usklađivanju sa pravnom tekovinom EU u oblasti zaraznih bolesti i, shodno njemu, pripremljen je Akcioni plan kojim su obuhvaćene najvažnije preporuke koje je dao ECDC. Sadržaj Akcionog plana, prioriteta i aktivnosti koje su u njemu opisane, takođe su pripremljeni u dogovoru između ECDC-a i Instituta za javno zdravlje Crne Gore.

Zbog ograničenosti u pogledu i resursa i vremena (jer je plan, prvo, pokrivaio period od 2015. godine do i zaključno sa 2018. godinom), neke od preporuka ECDC-a nijesu bile uključene. U vremenu ekonomskog pritiska, bilo je najznačajnije da Akcioni plan o imlementaciji preporuka iz TAR-a bude realan i da aktivnosti opisane u njemu ne optereće dodatno, u značajnoj mjeri, već opterećene resurse u zemlji.

Bez obzira na to, a kao dio iscrpnog pregovaračkog procesa sa EK, Institut za javno zdravlje pripremio je nacrt sveobuhvatnog Akcionog plana u koji su uključene i pokrivene sve preporuke date u TAR-u. Preporuke i aktivnosti definisane kao odgovor na njih, koje nijesu bile uključene u prethodni Akcioni plan, sada su jasno istaknute. Brojevi preporuka iz Tehničkog izvještaja dati su u prvoj koloni tabele "Aktivnosti".

Ovaj akcioni plan predstavlja dio aktivnosti i mjera koje treba realizovati u cilju obezbjeđivanja institucionalnih, tehničkih i administrativnih kapaciteta, kako bi se pravna tekovina Evropske unije sprovela i ispunile obaveze izvještavanja i koordinacije sa Evropskom unijom, do dana pristupanja, u cilju rješavanja ozbiljnih prekograničnih prijetnji zdravlju i ispunjavanja II završnog mjerila za zatvaranje Poglavlja 28, koje se odnosi na oblast zaraznih bolesti, a koje glasi: "Da Crna Gora pokaže usklađenost sa pravnom tekovinom u oblasti zaraznih bolesti i obezbijedi odgovarajuće institucionalne, tehničke i administrativne kapacitete do dana pristupanja da bi se ta pravna tekovina sprovela i ispunile obaveze izvještavanja i koordinacije sa EU u cilju rješavanja ozbiljnih prekograničnih prijetnji zdravlju."

Uz Akcioni plan za unaprjeđenje sistema za nadzor i odgovor na zarazne bolesti 2017-2022. dat je i Izvještaj o realizovanim aktivnostima za period 2015-2017. Godine.

Aktivnosti:

TAR prep. Br.	CILJ / PREPORUKA	SVRHA	AKTIVNOST	ODGOVORNOST	VRIJEME (od-do)	INDIKATORI ISHODA	POTREBNI RESURSI / IZVOR	KOMENTARI
1.3	Odrediti ostale predstavnike zemlje za saradnju i izvještavanje ECDC-u	U cilju olakšavanja komunikacije i pravovremenog izvještavanja i razmjene informacija između zemlje i ECDC-a veoma je važno da lista sa imenima nacionalnih eksperata i osoba koje su zadužene za usklađivanje bude redovno ažurirana. Crna Gora je je preliminarno odredila kompetentne odgovorne osobe i institucije za učešće u EU mreži za zarazne bolesti, rano upozorenje i sistem za odgovor i Komitet za zdravstvenu sigurnost, kao i 19 potencijalnih predstavnika i focal pointa za saradnju sa ECDC. U trenutku kada je objavljen TAR, zemlja nije bila u mogućnosti da odredi sljedeće potencijalne predstavnike za saradnju sa ECDC-em: - Budućeg posmatrača Upravnog odbora - Nacionalne focal pointe za: - spremnost i odgovor - naučne savjete - detektovanje globalnih prijetnji - kapacitet i komunikaciju - transmisivnu spongioformnu encefalopatiju	1.3.1napraviti listu eksperata i institucija za saradnju sa ECDC 1.3.2. Redovna revizija i ažuriranje liste eksperata	IJZ	2022	Napravljena i publikovana kompletna lista eksperata Godišnji broj revizija liste	N/P	Zbog ograničenog broja nacionalnih eksperata, kompletna lista se može dobiti samo nakon uključivanja novih specijalista u Institutu za javno zdravlje, prema planu ljudskih resursa Neophodno ažurirati postojeću listu jer je došlo do određenih izmjena.

TAR prep. Br.	CILJ / PREPORUKA	SVRHA	AKTIVNOST	ODGOVORNOST	VRIJEME (od-do)	INDIKATORI ISHODA	POTREBNI RESURSI/ IZVORI	KOMENTARI
2.1 2.2 2.4 3.2 3.3 3.7 5.15	Ojačati ljudske kapacitete, infrastrukturu i mrežu na lokalnom i nacionalnom nivou uz snaženje mikrobiološke službe i epidemiološke grupe u IJZ, kao lidera aktivnosti na nacionalnom nivou	Program specijalizacije iz epidemiologije Univerziteta u Beogradu na koji se specijalizanti iz Crne Gore upisuju nije u potpunosti ekvivalentan sa ključnim kompetencijama javno zdravstvenih epidemiologa koji rade na nadzoru i odgovoru na zarazne bolesti u Evropskoj uniji. Pošto ovom programu specijalizacije posebno nedostaje terensko iskustvo u naprednim metodama nadzora i otkrivanja opasnosti po zdravlje kao i analitičkim metodama istraživanja epidemija, bolničkih infekcija – obuka iz ovih oblasti u državama članicama EU/ EEZ je od ključnog značaja. Upisivanjem kandidata u Mediteranski program za interventnu epidemiologiju (MediPIET) biće osigurana obuka i specijalizacija kandidata osnovnim kompetencijama EU za epidemiologa što će u isto vrijeme	2.1.1.Raspisivanje Konkursa za upis specijalizanata na specijalizaciju iz epidemiologije u onim zdravstvenim ustanovama koje još uvijek nemaju epidemiološku službu kao i u ustanovama čiji su ljudski kapaciteti nedovoljni a u skladu sa Planom ljudskih resursa u zdravstvu.	MoH PHCs GHs CCM	IV kvartal 2017	– Konkurs raspisan – Broj upisanih specijalizanata na specijalizaciju 23 (15 OB + 5 DZ+ 3 IJZ)	265,000 RFZO	2.1.1 konkurs je raspisan u svim javnozdravstvenim ustanovama osim u Specijalnoj bolnici za plućne bolesti I TB, Specijalnoj bolnici za psihijatriju Kotor I opštoj bolnici Nikšić jer nisu dobile saglasnosti Ministarstva odnosno Fonda za upis specijalizanata
					Do kraja 2019	– Konkurs raspisan – Broj ljekara upisanih na specijalizaciju: 6 (4 u DZ i 2 u IJZ)		

		osigurati dovoljne i odgovarajuće kapacitete kvalifikovanih novih generacija epidemiologa . Pošto su kako lokalni tako i nacionalni epidemiolozi trenutno u velikoj mjeri uključeni u rutinske aktivnosti, koje bi moglo obavljati i drugo kliničko i nekliničko osoblje, uključivanje nemedicinskog osoblja u Nacionalnu epidemiološku službu će osnažiti analizu podataka, analitičke metode koje se koriste prilikom istraživanja epidemija, a u isto vrijeme unaprijediti fleksibilnost raspodjele stručnih epidemioloških resursa u skladu sa procjenom javnog zdravstvenog rizika.	2.1.4. obezbijediti adekvatan trening i intezivan/napredan program KME za epidemiologe i mikrobiologe koji rade na nacionalnom nivou	MZ IJZ	Kontinuirano – na godišnjem nivou	– Broj naprednih treninga za epidemiologe i mikrobiologe i specijalizante koji rade na nacionalnom nivou – Broj ljekara koji su prošli treninge	360,000 Budžet KME	
2.3	Obezbijediti dovoljan broj supervizora/mentora za epidemiologe tokom obavljanja praktične obuke	Za sticanje statusa supervizora za trenutno dostupan program specijalizacije iz epidemiologije, potrebno je pet godina radnog iskustva u epidemiološkoj službi. Nekoliko epidemiologa srednjeg i svi epidemiolozi seniorskog nivoa u IJZ ispunjavaju ovaj kriterijum. Kada je riječ o terenskoj epidemiologiji, svršeni terenski epidemiolozi, kao i drugi	a) Pripremiti “trening za trenere” za program terenske epidemiologije	IJZ MZ	IV kvartal 2020	12 (8+4) supervizora za program terenske epidemiologije koji su prošli obuku i ispunjavaju kriterijum (najmanje 5 godina radnog iskustva kao specijalista)	104,000 € Budžet MZ, TAIEX, ECDC, RFZO i IJZ	Trenutno jedan epidemiolog ispunjava kriterijum i radi kao supervisor/mentor za FTP.

		epidemiolozi treba da unaprijede znanje u određenim aspektima terenske epidemiologije kao što je nastava, menadžment rada na terenu, rukovođenje, komunikacija, pisanje izvještaja i umrežavanje. S toga, concept obuke trenera biće pripremljen na bazi “učenja kroz praksu” “learning by doing”	b) Upisati odgovarajući broj mladih epidemiologa kao i terenskih epidemiologa na ovaj program					
2.5 3.7	Razviti bolje strukturiran pristup kontinuiranog stručnog usavršavanja za zaposlene koji figuriraju ili koji doprinose epidemiološkom sistemu nadzora	Kontinuirana medicinska edukacija (KME) ima za cilj kontinuirano unaprijeđenje i učenje, kao podršku epidemiolozima i drugim specijalistima javnog zdravlja da unaprijede svoju stručnu praksu: KME je neophodan za obnavljanje licence, posjedovanje specifičnih sertifikata za medicinske odbore i druge stručne privilegije, i u isto vrijeme predstavlja osnovu za razmjenu znanja u oblasti medicine, kao i razvoj stručnih i institucionalnih kompetencija koje mogu biti neophodne za transformisanje javnog zdravlja, unapređenje rezultata i prakse.	a) Uključiti Centar za nauku i kontinuiranu medicinsku edukaciju kao jednu od organizacionih jedinica u IJZ b) Pripremiti godišnji program KME u javnom zdravlju za zaposlene u IJZ	IJZ MZ	Kontinuirano na godišnjem nivou za period 2017 – 2022	– Usvojena nova sistematizacija IJZ – Godišnje: broj spec javnog zdravlja sa tercijarnog nivoa zz koji su prošli KME aktivnosti u zemlji i inostranstvu, prema specijalizacijama – Godišnje: broj drugog medicinskog i nemedicinskog kadra sa tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite koji su prošli KME aktivnosti – Godišnje: broj drugog osoblja u javnom zdravlju sa primarnog i	360,000 MZ, RFZO	Pripremljen program KME za: • 2016 (i završen) • 2017

		U 2016. godini MZ je prepoznalo KME kao jedno od ključnih prioriteta i napravilo program za KME, prema potrebama zdravstvenih radnika u zdravstvenim institucijama. Kao dio nacionalnog KME programa, IJZ je zadužen za pripremu i implementaciju godišnjih KME aktivnosti u okviru javnog zdravlja uključujući: epidemiologiju, mikrobiologiju, socijalnu medicinu i zdravstvenu ekologiju – higijenu.	c) pripremiti godišnji program KME za javno zdravlje za zaposlene u institucijama primarne i sekundarne zz			sekundarnog nivoa zz koji su prošli KME aktivnosti		
3.1	Revizija ciljeva i prioriteta u oblasti kontrole i prevencije zaraznih bolesti u Crnoj Gori; definisanje ciljeva sistema nadzora i usklađivanje sa zahtjevima za informacijama na nivou EU	Snažan, efikasan sistem za nadzor, usklađen sa zahtjevima EU, biće u svrhu nacionalnih i evropskih interesa/potreba, I služiće stručnjacima u javnom zdravlju na način što će pružati relevantne podatke za sprovođenje efektivne prevencije i kontrole zaraznih bolesti.	Razviti vodič za nadzor, alate I standard nadzora koji će biti usklađeni sa EU	MZ IJZ	2018 – 2022	Ažurirani i publikovani vodiči i standard za nadzor, usklađeni sa zahtjevima EU	84,000 IJZ MZ	Vrijeme realizacije zavisi od poboljšanja planova za ljudske resurse i od dinamike standardizacije pristupa zemalja članica
3.9			Razviti nadzor zasnovan na događajima I integrisati ga sa nadzorom zasnovanim na indikatorima (TAR 3.15)			Uspostavljen sistem za nadzor zasnovan na događajima i uključeni rezultati u mjesešnom izvještaju o zaraznim bolestima Broj detektovanih/istraženih događaja		
3.10			Prepoznati rezultate nadzora i učiniti ih jednostavnijim za upotrebu, pravovremenim I dostupnim			Implementirati novi dizajn nedeljnih i mjesečnih izvještaja		Realizovano- verzija mjesečnih izvještaja koja je prilagođena korisnicima se publikuje. Očekuju se još bolji rezultati nadzora
3.11		Crnogorski sistem mora biti usklađen sa dugoročnim strategijama za nadzor ECDC-a.						
3.12								
3.13								
3.15								

		Neke od aktivnosti ovog plana zavise od raspoloživog osoblja u IJZ, ali takođe i od aktivnosti i dinamike ECDC-a i zemalja članica, jer aktivnosti u ovom planu su usklađene sa dugoročnom strategijom za zarazne bolesti ECDC-a za period 2014-2020.	Povećati upotrebu analitičke epidemiologije, uključujući prostornu analizu i naprednu statistiku (npr. Analiza vremenskih serija)			Broj izvještaja o određenim zaraznim bolestima pripremljen pomoću analitičke epidemiološke metodologije publikovan kao dodatak mjesečnim izvještajima o nadzoru nad zaraznim bolestima		
			Revizija i usklađivanje liste zdravstvenih stanja koja se prijavljuju rutinski kroz sistem za nadzor na osnovu indikatora (TESSy) i sistema za nadzor na osnovu događaja (EPIS/EWRS)			Revidirana i objavljena lista		
			Razviti "platformu o svjesnosti situacije" kako bi se donosiocima odluka, službenicima u oblasti javnog zdravlja, epidemiolozima i javnosti pružile pravovremene i relevantne informacije o međunarodnim zdravstvenim prijetnjama			Pripremljen i objavljen izvještaj		REALIZOVANO – nedeljni ažurirani epidemiološki podaci (na osnovu nedeljnog izvještaja o prijetnjama koje predstavljaju zarazne bolesti ECDC-a) Očekuju se još bolji rezultati nadzora

			Pregled sistema I periodična evaluacija Sistema za nadzor, sa posebnim osvrtom na identifikovanje i uklanjanje uzroka nedovoljnog istraživanja/ prijavljivanja bolesti i rutinsko praćenje kvaliteta podataka			- Broj zaraznih bolesti koji su prepoznate kao potencijalno nedovoljno prijavljene - Broj sprovedenih sistematskih pregleda		
			Analiza I prijavljivanje zaraznih bolesti među strancima			Uključivanje izvještaja o zaraznim bolestima i epidemijama među strancima u mjesečne izvještaje o zaraznim bolestima		Osnovni system je kompletiran. Botrebna su dalja poboljšanja
3.4	Završiti uvođenje elektronskog IT sisitema za nadzor	Pravovremeno i adekvatno pružanje kompletnih i validnih podataka o zaraznim bolestima je ključno u procesu upravljanja i donošenja odluka u oblasti javnog zdravlja. IT sistem predstavlja ključno sredstvo u prikupljanju ovakvih podataka	Završiti umrežavanje na tercijarnom nivou zz: specijalne bolnice i KCCG, Institut za transfuziju krvi i druge institucije (Zavod za hitnu medicinsku pomoć) Nabavka hardvera I druge odgovarajuće opreme kroz procedure javne nabavke Trening zdravstvenih radnika o upotrebi integrisanog IT Sistema Testiranje, ažuriranje i unaprijeđenje elemenata sistema	RFZO MNZ IJZ Institucije na svim nivoima zz	2017 – 2021	- Udio zdravstvenih ustanova kompletno opremljenih IT hardverom u skladu sa potrebama i planovima - Pripremljen Vodič o procedurama elektronskog nadzora o zaraznim bolestima i inkorporiran kao dio IT sistema	1.128.400 RFZO	IJZ će dobijati informacije sa svih nivoa zz i nakon analize dostavljati povratnu informaciju i zvještaje MZ, RFZO i Veterinarskoj inspekciji

3.5 6.3	Napraviti vodiče za zdravstvene profesionalce o dijagnostikovanju, prijavljivanju i javnozdravstvenom upravljanju prioritetnih bolesti	Sistematski pripremljene definicije, dizajnirane tako da pomognu ljekarima u donošenju odluka o odgovarajućim dijagnostičkim procedurama, izvještavanju i javnozdravstvenom upravljanju za specifične zarazne bolesti, imaju ključni značaj u efektivnom i odgovarajućem upravljanju zaraznim bolestima i ekonomski efikasnoj upotrebi javnozdravstvenih resursa. Priprema ovih vodiča je potrebna iz više aspekata. S toga bi prevod i usvajanje Vodiča za kontrolu zaraznih bolesti kao zvaničnog dokumenta predstavljalo izvodljiviju i podesniju aktivnost.	1. Formirati tijelo za izradu vodiča 2. Pripremiti ukupni plan vodiča 3. Odrediti bolesti koje će se obuhvatiti ovim vodičem. 4. Napraviti nacrt vodiča, koji će biti dat na komentare i pilot testiranje 5. Publikovanje i distribucija vodiča 6. Periodična revizija i ažuriranje vodiča	IJZ MZ DZ – localne EPID službe	2019 – 2021	Vodič (21 st izdanje) preveden i usvojen kao zvanični document	80.000 MZ, RFZO, IJZ	
						Objavljen prevod i dostavljen svim zdravstvenim radnicima		
3.6 5.6	Ukloniti prepreke i povećati sveobuhvatnost laboratorijskog izvještavanja prema epidemiološkim službama	Pravovremeno i adekvatno pružanje kompletnih i validnih laboratorijskih podataka o zaraznim bolestima je ključno u procesu epidemiološkog istraživanja, ali i za donošenje odluka, otkrivanje i upravljanje epidemijama, praćenje trendova i unapređenje javnog zdravlja	Razvoj softvera za umrežavanje i razmjenu podataka između mikrobioloških laboratorija i epid službi u skladu sa Zakonom i Odlukom o prijavljivanju zaraznih bolesti	IJZ DZ: epidemiološke službe i laboratorije	2018 – 2020	- Izrađen i testiran softver - Broj zaposlenih u laboratorijama i epid službama koji su prošli obuku o upotrebi softvera.	140,000 € MZ EBRD RFZO	

		IT sistem predstavlja ključno sredstvo u prikupljanju ovakvih podataka i stvaranju mreže mikrobioloških laboratorija i epidemioloških službi	Trening za osoblje u lab i epid službama o upotrebi softvera					
3.8	Izrada nacionalnog sistema za klasifikaciju slučaja na osnovu potvrđenih slučajeva i definicija slučajeva koje daju zaposleni u epid službama	Dobiti realnu “sliku” o izazivačima zaraznih bolesti koji cirkulišu u zemlji	Unaprijediti opremu u mikrobiološkim službama u zemlji radi mogućnosti vršenja adekvatnih mikrobioloških analiza.... Trening i edukacija specijalista mikrobiologije Organizovati sisitem za upućivanje uzoraka u IJZ- Nacionalna referenta laboratorija.	MZ IJZ RFZO	2018 – 2022	- Oprema kupljena. - Prostor adaptiran i proširen - Broj mikrobiologa koji su završili obuku - Uspostavljen sistem za slanje uzoraka u ref. laboratoriju.	4,030,000 EBRD, MZ, RFZO, IJZ	Individualno prijavljivanje zaraznih bolesti u CG sadrži podatke o klasifikaciji slučajeva. Zbog nedostatka finansijskih I ljudskih resursa određene zarazne bolesti i sindromi, kao što je enterokolitis, mogu da zahtijevaju laboratorijsku potvrdu, samo u određenim okolnostima (epidemije ili druge epidemiološke indikacije za laboratorijsko ispitivanje) BSL3 u dvije laboratorije: Brezovik i IPH, Ostalo najmanje BSL2

3.14 3.15	2.2. Poboljšati nadzor, prijavljivanje i istraživanje slučajeva obolijevanja od zaraznih bolesti	Kako se analitičke epidemiološke metode trenutno ne koriste često za istraživanje i izvještavanje o epidemijama, nadzor nad заразним bolestima, izvještavanje i istraživanje epidemija postepeno će se poboljšati kroz izradu nacionanih smjernica i protokola kojima će se jasno utvrditi detalji rutinske epidemiološke prakse i rada, uključujući aktivnosti vezane za obradu epidemija, procjenu rizika, izvještavanje, zaključivanje / odjavu epidemija i drugo.	2.2.1. Osnivanje Radne grupe za unapređenje sistema nadzora nad заразним bolestima	IJZ	I kvartal 2018	Radna grupa formirana na osnovu odluke Direktora IJZ	1,000 € IJZCG redovni budžet	U pripremi novih vodiča i protokola Radna grupa treba da uzme u obzir preporuke iz Izvještaja o tehničkoj procjeni vezano za Poglavlje 3 I slabosti navedene u ovom Izvještaju, ne ograničavajući RG na istraživanje epidemija.
		Program kontinuirane medicinske edukacije u ovom području za epidemiologe i pripadajuće osoblje biće u skladu sa razvijenim	2.2.2. Donošenje vodiča i protokola za obradu epidemija	RG	IV kvartal 2018	– Vodič izrađen i objavljen – Evaluacija TAIEX-a	21,000 TAIEX Budžet MZ	
			2.2.3. Obuka zaposlenih u lokalnim higijensko epidemiološkim službama, specijalista higijene, mikrobiologa kao i sanitarnih inspektora za praktičnu primjenu Vodiča kroz sprovođenje aktivnosti kontinuirane medicinske edukacije	WG IPH PHCs	IV kvartal 2018 – IV kvartal 2020	– Broj osoba koje su završile obuku: – Epidemiologa:44 – Mikrobiologa:2 – sanitarnih inspektora:2 – spec. higijene: 2 – Procenat edukovanih: - Epidemiologa - Mikrobiologa - Sanitarnih inspektora - Spec. medicine – Evaluacija TAIEX-a	180,000 EC (TAIEX)	

6.4	2.3. Unaprijediti nadzor, izvještavanje i istraživanje intrahospitalnih infekcija (HAI)	Crna Gora trenutno nema nacionalni plan za prevenciju i kontrolu intrahospitalnih infekcija (HAI). U isto vrijeme multidisciplinarna Nacionalna komisija za intrahospitalne infekcije (osnovana 2012.) nema neophodne funkcionalne kapacitete.	2.3.2. Donošenje Pravilnika za nadzor i suzbijanje intrahospitalnih infekcija	NK	II kvartal 2018	– Pravilnik izrađen i objavljen – Evaluacija od strane TAIEX-a	20,000 TAIEX MoH Budget	
		Dakle, jačanje Nacionalne komisije za intrahospitalne infekcije je potreba i osnova za dalje poboljšanje nadzora, izvještavanja i istraživanja intrahospitalnih infekcija uključujući sprovođenje studija prevalence intrahospitalnih infekcija i razvoj odgovarajućih nacionalnih vodiča i planova. Aktivnosti KME lokalnih epidemioloških timova, ali i timova u OB, KCCG i SB, će upotpuniti razvoj i sprovođenje vodiča.	2.3.3. Obuka lokalnih epidemioloških službi kao i epidemiologa sa sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite za praktičnu upotrebu Vodiča kroz sprovođenje aktivnosti kontinuirane medicinske edukacije	NK IJZCG DZ OB	III kvartal 2018 – IV kvartal 2020	– Broj održanih seminara KME za lokalne epidemiološke službe, bolničke timove i članove komisija za kontrolu intrahospitalnih infekcija sa sekundarnog i tercijarnog nivoa :6 – Broj edukovanih epidemiologa i sanitarnih tehničara iz lokalnih epidemioloških službi: 30 – Broj edukovanog osoblja zaposlenih u bolničkim timovima za kontrolu intrahospitalnih infekcija iz OB, SB i KCCG : 60 – Evaluacija TAIEX-a	210,000 EC (TAIEX)	

4.2 6.8	2.5. Formiranje Nacionalnog centra za grip (NIC)	Unapređenje laboratorijskog nadzora, izveštavanja i monitoringa gripa	2.5.6. Formalizacija rada NIC-a	IJZCG	IV kvartal 2017	– Odluka o osnivanju NIC donešena i objavljena od strane MZ – NIC prepoznat od strane SZO – Primljeno pismo prihvatanja NIC od strane Regionalnog direktora SZO – nacionalni NIC uvršten na listu ustanova uključenih u mrežu globalnog nadzora nad gripom (WHO GISN)		Čeka se donopšenje odluke od strane Ministarstva zdravlja
4.2 6.8	2.6. Revizija Plana pripreme za pandemijski grip	Plan pripreme za pandemijski grip je ključni dokument u postavljanju standarda i definisanju toka aktivnosti u kriznim situacijama vezano za pandemiju i epidemije gripa većih razmjera	Revizija Plana pripreme za pandemijski grip	IJZCG	IV kvartal 2017	– Objavljen revidirani generisani Plana pripreme za pandemijski grip	3,000 CDC i SEEHN projekat	Čeka se usvajanje od strane Ministarstva zdravlja
					IV kvartal 2017 – III kvartal 2019	– pripremljene i objavljene standardne operativne procedure u slučaju pandemijskog gripa	20,000 MoH, TAIEX	Plan spremnosti za pandemijski grip treba da ima SOP za: procjenu rizika; upravljanje slučajevima; kaskadno korišćenje raspoloživih kapaciteta u bolnicama; planove korišćenja Urgentnog centra; planove za korišćenje nefarmaceutskih mjera – zatvaranje škola; upotreba antivirusne terapije...

4.3 4.4 4.5 4.6 4.7 4.8	Trening za spremnost i odgovor u vanrednim situacijama (uključujući procjenu rizika, komunikaciju i upravljanje kriznim situacijama) za zaposlene u zdravstvenim i drugim ustanovama na svim nivoima sa simulacionim vježbama i učešćem nacionalnih i međunarodnih eksperata.	Spremnost (pripravnost) za odgovor u vanrednim situacijama je od posebnog značaja za svo osoblje (medicinsko i nemedicinsko) uključeno na različitim nivoima u odgovoru na žarišta različitih bolesti uzrokovanih infektivnim organizmima ili biološkim toksinima, u odgovoru na druge zarazne bolesti koje predstavljaju veliki nacionalni i međunarodni rizik ili u okolnostima kada epidemija prevazilazi kapacitete lokalnih ili nacionalne epidemiološke službe	1. Napraviti listu mogućih zdravstvenih prijetnji i hazarda od zaraznih bolesti koje predstavljaju značajnu prijetnju za nacionalno zdravlje 2. Napraviti metodologiju i algoritme za procjenu operativnog rizika 3. Napraviti međusektorsku operativnu komunikaciju, usklađenost i vodiče za koordinaciju 4. Pripremiti i distribuirati specifične informacije i planove za određene bolesti sa odgovorom medicinske službe, drugog osoblja koje učestvuje u odgovoru, opšte populacije i posebnih populacionih grupa – planovi upravljanja kriznim situacijama	• IJZ • KCCG • MZ • Ministarstvo poljoprivrede , Direktorat za zdravlje životinja • MUP – Direktorat za vanredne situacije • Ministarstvo saobraćaja • Uprava policije – granična bezbjednost	2018 – 2022	- Formalizovana lista prioriternih bolesti, pripremljeni, odštampani i distribuirani planovi za multisektorski odgovor na specifične bolesti - Pripremljen i publikovan vodič za procjenu rizika - Pripremljeni i publikovani vodiči za komunikaciju i usklađenost - Organizovane i realizovane dvije simulacione vježbe - Pripremljene ustanove za karantin - Funkcionalna nova Klinika za zarazne bolesti KCCG	4,140,000 MZ, IJZ, TAIEX, EBRD	
---	--	---	--	---	--------------------	---	---	--

			5. Pripremiti specifične simulacione vježbe za prioritetene bolesti, kako bi se testirale strategije za odgovor u praksi 6. Odrediti trenutno raspoloživi prostor ili pripremiti novi prostor koji će se koristiti kao karantin 7. Renovirati i opremiti Kliniku za infektivne bolesti KCCG					
6.1 6.2 6.5 6.6 6.7 6.9 6.10	Unapređenje programa za specifične bolesti	Obezbijediti adekvatne kapacitete i procedure koje su usklađene sa nacionalnim i evropskim potrebama u oblasti nadzora i odgovora na zarazne bolesti	1. Obezbijediti adekvatnu operativnu administraciju i resurse za nacionalne programe za bolesti 2. Obezbijediti redovno učešće nacionalnih eksperata u EU mreži za bolesti	• MZ • IJZ • MZ • RFZO	2019 2018	- Obezbijeden dovoljan broj kadra u skladu sa Planom za ljudske resurse i preporukama, zahtjevima i standardima EU/ECDC/SZO - Potpunost učešća predstavnika zemlje na različitim sastancima po pozivu evropskih partnera iz partnera iz mreža za nadzor nad određenim bolestima u EU	MZ, RFZO, IJZ ECDC / EU / TAIEX	Pod uslovom da su obezbjeđena sredstva za aktivnost iz adekvatnih izvora Ministarstva zdravlja

			3. Uspostavljanje nacionalnog entomološkog monitoringa	- Ministarstvo prosvjete - Ministarstvo poljoprivrede - MZ/IJZ	2018 – 2022	-Godišnji izvještaj o nadzoru invazivnih i domaćih komaraca -Godišnji izvještaj o patogenima vektorskih zaraznih bolesti kod komaraca i ljudi	250,000 TAIEX Ministarstvo prosvjete Ministarstvo poljoprivrede MZ	Nacionalni entomološki monitoring kroz projekat koji finansira EU (Projekat LOVCEN) sprovodi se na nacionalnom nivou. Veoma je važno da se obezbijedi finansijska održivost ovog monitoringa sa učešćem i podrškom EU
			4. Unaprijeđenje epidemioškog i mikrobiološkog istraživanja bolesti koje se podprijavljaju (giardiasis, yersiniosis i cryptosporidiosis)	- IJZ - DZ - Mikrobiološke službe	2018 – 2022	- Obezbijedena dijagnostička oprema i reagensi - Rutinski sprovođenje analiza na giardiasisu i cryptosporidiosis u školpu u epidemijama i u skladu epidemiološkim indikacijama	250,000 RFZO	Originalni TAR 6.6 sadržao je nadzor nad kampilobakterom . Ovaj dio je već unaprijeđen
			5. Unaprijediti sistem za nadzor i odgovor za seksualno prenosive bolesti, u skladu sa vodičima ECDC/SZO/UNAIDS sa fokusom na unaprijeđenje izvještavanja slučajeva gonoreje i antimicrobne rezistencije gonokoka.	- IJZ - MZ - DZ - Mikrobiološke službe	2019 – 2022	- Pripremljeni i distribuirani vodiči najbolje prakse za testiranje i prijavljivanje SPB za sve zdravstvene radnike - Broj mikrobiologa koji su prošli obuku - Upostavljen nacionalni program AMR gonokoka	230,000 HIF, TAIEX	

			6. Unaprijediti prevenciju, kontrolu i nadzor nad TB, uključujući unaprijeđenje ustanova za liječenje i dijagnozu TB u Nacionalnom centru za TB u Brezoviku	• MZ • RFZO • Specijalna bolnica – Brezovik	2018 – 2022	- Izrađeni i ažurirani protokoli za liječenje TB u skladu sa preporukama ECDC/SZO - Unaprijeđena infrastruktura laboratorija za dijagnozu TB (broj nove opreme, kvadratni metri prostora u skladu sa normativima za dijagnostiku TB) - Pripremljena soba sa negativnim pritiskom za pacijente sa TB.	340,000 EBRD MZ RFZO	Unaprijeđenje laboratorija za TB bilo je uključeno u prethodnim akcionim planovima
			7. Sprovesti nacionalnu reprezentativnu seroepidemiološku studiju u cilju verifikacije nivoa imuniteta stanovništva na male boginje, zauške, rubeolu, polio, tetanus, difterija, Hib i hepatitis B	• IJZ	2019 – 2020	- Sprovedena studija i objavljen izvještaj	150,000 MZ TAIEX IJZ	
			8. Dizajnirati i sprovesti istraživanje o mogućem nedovoljnom prijavljivanju velikog kašlja	• IPH	2019 – 2020	- Sprovedeno istraživanje i objavljen izvještaj	80,000 MZ TAIEX IJZ	

6.4 5.3	2.7. Osnovati i unaprijediti Nacionalni program, za antimikrobnu rezistenciju (AMR)	Kako bi se uspostavilo i osiguralo održivo funkcionisanje Nacionalnog sistema za nadzor nad antimikrobnom rezistencijom, na osnovu standarda EU, direktnim izveštavanjem iz mikrobioloških laboratorija, uz prikupljanje podataka, analizu i izveštavanje sa ciljem praćenja trendova u epidemiologiji antimikrobne rezistencije sa uspostavljanjem nacionalne baze podataka o antimikrobnoj rezistencije.	2.7.1. Usvajanje / ažuriranje Nacionalne strategije za suzbijanje i prevenciju antimikrobne rezistencije	AMRK IJZCG	II kvartal 2018	Strategija objavljena	5,000 € Budžet MZ SZO	
		Nacionalna referentna laboratorija (NRL) za antimikrobnu rezistenciju treba da bude zadužena za funkcionisanje sistema	2.7.2. Osnivanje Nacionalne referentne laboratorije (NRL) za AMR	AMRK MZ	II 2018	NRL osnovana u sklopu IJZCG	20,000 Budžet RFZO	
			2.7.3. Implementiranje EUCAST metodologije za testiranje AMR	AMRK IJZCG	IV 2018	Objavljen Godišnji izvještaj o antimikrobne osjetljivosti primjenom EUCAST metodologije Evaluacija TAIEX-a	10,000 TAIEX	
5.5 5.6	2.8. Razviti i unaprijediti integrisani informatički sistem u mikrobiološkim laboratorijama	Neophodno je razviti i unaprijediti informacioni sistem za mikrobiološke laboratorije kako bi se poboljšao sistem nadzora na osnovu laboratorijskih rezultata.	2.8.1. Unapređenje informatičke infrastructure mikrobioloških laboratorija	MZ RFZZO IJZCG DZ	I kvartal 2018	– Broj kompjutera distribuiran mikrobiološkim laboratorijama, koji su povezani na integralni informatički zdravstveni sistem: min 22	80,000 Budžet RFZO	

		Na taj način laboratorijski podaci neće se koristiti isključivo za potrebe individualne dijagnostike, već i za javnozdravstvene potrebe i više ciljeve nadzora kroz povezanost sa epidemiološkim službama ali i kroz dostupnost podataka iz svih laboratorija u zemlji. To će takođe pružiti dodatne mogućnosti za analizu i povezivanje drugih podataka o pacijentu – npr epidemioloških podataka	2.8.2. Razvijanje IT sistema za javnozdravstvene mikrobiološke laboratorije koji će biti dio integralnog zdravstvenog informacionog Sistema sa ciljem: – podrške nadzoru nad zaraznim bolestima – olakšavanja funkcionalne koordinacije među laboratorijama – korišćenja svih dostupnih laboratorijskih		II kvartal 2019	– Udio (procenat) prijavljenih slučajeva zaraznih bolesti iz mikrobioloških laboratorija (broj prijavljenih slučajeva iz laboratorija / ukupan broj prijavljenih slučajeva date bolesti) – Kvalitativna procjena sistema sprovedena i objavljena		
--	--	--	--	--	-----------------	---	--	--

5.10	2.9. Unaprijediti biološku bezbjednost (biosafety) u mikrobiološkim laboratorijama	Trenutno ne postoji nacionalno zakonodavstvo koje reguliše oblast biološke bezbjednosti kao ni neophodnost redovne inspekcije objekata i opreme koja bi osiguralo poštovanje protokola biološke sigurnosti.	2.9.1. Razvijanje strategije i akcionog plana za unapređivanje biobezbjednosti i biosigurnosti u mikrobiološkim laboratorijama	MZ IJZCG	II kvartal 2018	Strategija za biobezbjednost i biosigurnost (sa akcionim planom) usvojena i objavljena	5,000 MZ-budžet SZO	
------	--	---	--	-------------	-----------------	--	----------------------------------	--

		Poboljšanje biološke bezbjednosti mikrobioloških laboratorija donijeće neophodni kvalitet i standard, I biće obezbijeđeno kroz treninge iz ove oblasti i odgovarajuće procedure i protokole.	2.9.2. Razvijanje nacionalnih standardnih operativnih procedura na polju biobezbjednosti i biosigurnosti	MZ IJZCG DZ	II kvartal 2018	SOP razvijene i objavljene	5,000 MZ Budžet SZO	
--	--	--	--	-------------------	--------------------	----------------------------	----------------------------------	--

Izveštaj o realizovanim aktivnostima za period 2015-2017. godine

TAR prep. Br.	CILJ / PREPORUKA	SVRHA	AKTIVNOST	ODGOVORNOST	VRIJEME (od-do)	INDIKATORI ISHODA	POTREBNI RESURSI / IZVOR	KOMENTARI
1.1 1.2	1.1. Napraviti definicije slučajeva za intrahospitalne infekcije (HAI) i AMR, u skladu sa definicijama EU, i uključiti ih u nacionalne vodiče i stručna dokumenta	U Crnoj Gori, detaljan spisak zaraznih bolesti koje se prijavljuju propisan je u Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti – čime je lista relativno nefleksibilna a brza reakcija na nove prijetnje i bolesti – znatno teža. Izmjenama i dopunama Pravilnika o načinima obaveznog prijavljivanja zaraznih bolesti ove prepreke će biti zaobiđene čime će sistem dobiti na fleksibilnosti i funkcionalnosti. Definicije HAI i AMR iz 2012, kao i definicije zaraznih bolesti koje podliježu prijavljivanju u EU biće inkorporirane u nacionalne vodiče čime će dodatno ojačati sistem kao i njegovo funkcionisanje.	1.1.1. Osnivanje Radne grupe za razvoj definicija slučajeva HAI i AMR	IJZCG MZ	tekuća aktivnost – II kvartal 2015	– Definicije slučajeva HAI i AMR izrađene u skladu sa Odlukom Komisije od 08/VIII/2012, dopunama Odluke 2002/253/EC sa prikazima definicija slučajeva za prijavljivanje zaraznih bolesti Mreži u okviru Odluke 2119/98/EC Evropskog parlamenta i Savjeta – Definicije uvrštene u nacionalne vodiče – Definicije objavljene na web stranicama IJZCG i MZ kao sastavni dio nacionalnih vodiča	5,000 € MZ / IJZCG redovni budžeti	Cilj 1.1 - REALIZOVANO
			1.1.2. Prilagođavanje / prevođenje EU definicija slučajeva					
			1.1.3. Objavljivanje definicija u nacionalnim vodičima / stručnim uputstvima					
	1.2. Izvršiti izmjene i dopune Pravilnika o načinima obaveznog prijavljivanja zaraznih bolesti		1.2.1. Osnivanje Radne grupe za izmjene i dopune Pravilnika	MZ IJZCG	IV kvartal 2015	Izmjenjeni i dopunjeni Pravilnik objavljen u Službenom listu Crne Gore	2,000 € MZ redovni budžet	Cilj 1.2. završen – objavljeno u Sl. Listu broj. 66/2015
			1.2.2 Izmjene i dopune pravilnika o načinima obaveznog prijavljivanja zaraznih bolesti					

	1.3. Usvojiti novi Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti		1.3.1. Osnivanje Radne grupe za izradu Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti	MZ IJZCG	IV kvartal 2016	Novi zakon objavljen u Službenm listu Crne Gore	10,000 € MZ / RFZZO	1.3.1 - REALIZOVANO
			1.3.2. Predlog Zakona uveden u Skupštinsku proceduru					1.3.2 Novi Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti je poslat u EK na komentare . Ceka se izvještaj EK
	1.4. Napraviti listu bolesti i stanja koje podliježu obaveznom prijavljivanju, a koja će biti sastavni dio Uredbe Ministarstva zdravlja		1.4.1. Osnivanje radne grupe za utvrđivanje Liste zaraznih bolesti koje podliježu obaveznom prijavljivanju i koje će biti obuhvaćene Ministarskom uredbom	MZ	IV kvartal 2017	Uredba Ministarstva zdravlja sa listom bolesti i stanja koje podliježu obaveznom prijavljivanju objavljena u Službenom listu Crne Gore	5,000 € MZ/redovni budžet	1.4.1 II kvartal 2018.
			1.4.2. Definisanje Liste zaraznih bolesti i subjekata koji će biti obuhvaćeni Ministarskom uredbom u skladu sa novim Zakonom					1.4.1 II kvartal 2018.

TAR prep. Br.	CILJ / PREPORUKA	SVRHA	AKTIVNOST	ODGOVORNOST	VRIJEME (od-do)	INDIKATORI ISHODA	POTREBNI RESURSI/ IZVORI	KOMENTARI
2.1 2.2 2.4 3.2 3.3 3.7 5.15	Ojačati ljudske kapacitete, infrastrukturu i mrežu na lokalnom i nacionalnom nivou uz snaženje mikrobiološke službe i epidemiološke grupe u IJZ, kao lidera aktivnosti na nacionalnom nivou	Program specijalizacije iz epidemiologije Univerziteta u Beogradu na koji se specijalizanti iz Crne Gore upisuju nije u potpunosti ekvivalentan sa ključnim kompetencijama javno zdravstvenih epidemiologa koji rade na nadzoru i odgovoru na zarazne bolesti u Evropskoj uniji. Pošto ovom programu specijalizacije posebno nedostaje terensko iskustvo u naprednim metodama nadzora i otkrivanja opasnosti po zdravlje kao i analitičkim metodama istraživanja epidemija, bolničkih infekcija – obuka iz ovih oblasti u državama članicama EU/ EEZ je od ključnog značaja. Upisivanjem kandidata u Mediteranski program za interventnu epidemiologiju (MediPIET) biće osigurana obuka i specijalizacija kandidata osnovnim kompetencijama EU za epidemiologa što će u isto vrijeme osigurati dovoljne i odgovarajuće kapacitete kvalifikovanih novih generacija epidemiologa .	2.1.2. Upis mlađeg kadra iz IJZCG na specijalizaciju iz terenske (interventne) epidemiologije koji je zasnovan i razvijen na osnovu ključnih kompetencija za javno zdravlje – MediPIET	IPH	IV kvartal 2015 – IV kvartal 2017	– Broj mlađih ljekara iz IJZ upisanih na MediPIET specijalizaciju: 2	30,000 Budžet MediPIET-a	Aktivnost 2.1.2. je u toku Dva ljekara su upisana. Završetak specijalizacije se očekuje do kraja 2017

		Pošto su kako lokalni tako i nacionalni epidemiolozi trenutno u velikoj mjeri uključeni u rutinske aktivnosti, koje bi moglo obavljati i drugo kliničko i nekliničko osoblje, uključivanje nemedicinskog osoblja u Nacionalnu epidemiološku službu će osnažiti analizu podataka, analitičke metode koje se koriste prilikom istraživanja epidemija, a u isto vrijeme unaprijediti fleksibilnost raspodjele stručnih epidemioloških resursa u skladu sa procjenom javnog zdravstvenog rizika.	2.1.3 Raspisivanje konkursa za prijem ne-kliničkog i nemedicinskog osoblja u Nacionalni centar za epidemiologiju	MZ IJZ	II kvartal 2016	– Usvojena nova sistematizacija u IJZ – Broj zaposlenog nemedicinskog osoblja u epidemiološkoj službi u IJZ: 1	48,000 Budžet MZ, RFZO i IJZ	aktivnost 2.1.3 - REALIZOVANO
--	--	--	--	-----------	--------------------	---	---	----------------------------------

6.4	2.3. Unaprijediti nadzor, izvještavanje i istraživanje intrahospitalnih infekcija (HAI)	Crna Gora trenutno nema nacionalni plan za prevenciju i kontrolu intrahospitalnih infekcija (HAI). U isto vrijeme multidisciplinarna Nacionalna komisija za intrahospitalne infekcije (osnovana 2012.) nema neophodne funkcionalne kapacitete. Dakle, jačanje Nacionalne komisije za intrahospitalne infekcije je potreba i osnova za dalje poboljšanje nadzora, izvještavanja i istraživanja intrahospitalnih infekcija uključujući sprovođenje studija prevalence intrahospitalnih infekcija i razvoj odgovarajućih nacionalnih vodiča i planova. Aktivnosti KME lokalnih epidemioloških timova, ali i timova u OB, KCCG i SB, će upotpuniti razvoj i sprovođenje vodiča.	2.3.1. Ojačavanje kapaciteta Nacionalne komisije za intrahospitalne infekcije (NK)	MZ	I kvartal 2017	Odluka Ministarstva zdravlja o imenovanju nove Nacionalne komisije za intrahospitalne infekcije donešena	2,500 MoH	Realizovano
	2.4. Procjena uskladenosti sa zahtjevima koji se odnose na zaposlene, ustanove i opremu u lokalnim epidemiološkim i mikrobiološkim službama i	U cilju poboljšanja funkcionisanja nadzora nad zaraznim bolestima neophodno je obezbijediti adekvatnu infrastrukturu i prostor u lokalnim epidemiološkim i sanitarnim službama. Restruktuiranje lokalnih mikrobioloških laboratorija je takođe neophodno kako bi se omogućila odgovarajuća dijagnostika i podrška u sistemu nadzoru. U cilju postavljanja prioriteta potreba za renoviranjem, nabavkom opreme, itd neohodno je izvršiti procjenu postojećeg stanja mikrobioloških laboratorija u smislu	2.4.1 Posjeta svim epidemiološkim službama i mikrobiološkim laboratorijama i njihova procjena	IJZ MZ	II kvartal 2017	– Broj epidemioloških službi i mikrobioloških laboratorija u kojima je obavljena posjeta i izvršena procjena: 11 (DZ)+12 (OB, SB KCCG)	10,000 MZ, IJZ	REALIZOVANO

		infrastrukture i opreme						
4.2 6.8	2.5. Formiranje Nacionalnog centra za grip (NIC)	Unapređenje laboratorijskog nadzora, izvještavanja i monitoringa gripa	2.5.1. Osnaživanje i olakšavanje funkcionisanja rada multisektorske radne grupe Instituta zadužene za nadzor nad ARI, SARI, ILI i gripom	IJZCG	IV kvartal 2016	– Radna grupa osnovana	81,500 CDC i SEEHN CDC WHO RFZO - budžet Redovni budžet IJZ	realizovano
			2.5.2 Unapređenje tehničkih znanja i vještina epidemiologa i mikrobiologa za korišćenje TESSy platforme za proslijeđivanje podataka ECDC-u	IJZCG SECID ECDC	III kvartal 2015	– Broj održanih treninga: 1 – Broj osoba koje su završile obuku: 4		2.5.2 realizovano
			2.5.3. Osnaživanje znanja i tehničkih vještina mikrobiologa vezano za dijagnostiku	IJZCG SECID CDC SZO	II kvartal 2016	– Broj održanih treninga i radionica za mikrobiologe koji se tiču respiratornih patogena: 2 – Broj mikrobiologa koji su uspješno završili obuku: 2		2.5.3 realizovano
			2.5.4. Unapređenje znanja i vještina lokalnih epidemiologa, veterinara, pedijatara, ljekara opšte prakse, mikrobiologa, infektologa i drugih o nadzoru nad ILI, ARI, SARI i gripom	IJZCG	II kvartal 2015 to II kvartal 2016	– Broj održanih treninga: 2 – Broj osoba koje su uspješno završile obuku: 50		2.5.4 realizovano

			2.5.5. Procjenjivanje kapaciteta Nacionalne mikrobiološke laboratorije od strane međunarodne kompetentne ekspertske organizacije	IJZCG SZO	IV kvartal 2016	– Donešen izvještaj o procjeni kapaciteta		
--	--	--	--	-----------	-----------------	---	--	--

Lista skraćenica:

EU	Evropska Unija
EK	Evropska Komisija
ECDC	European Centre for Disease Control and Prevention
MZ	Ministarstvo zdravlja
IJZ	Institut za javno zdravlje
KCCG	Klinički Centar Crne Gore
MF	Ministrstvo finansija
RFZZO	Fond za zdravstveno osiguranje
SECID	South East European Center of Infectious Diseases Surveillance and Control Centar za nadzor i kontrolu zaraznih bolesti za Jugoistočnu Evropu
DZ	Dom zdravlja
OB	Opšta bolnica
SB	Sopecijalna bolnica
IT	Informacione tehnologije
FTE	Full Time Equivalent / Ekvivalent punog radnog vremena
JZ	Javno Zdravlje
PRV	Puno 30adon vrijeme
ZB	Zarazne bolesti
AMR	Antimikrobna rezistencija
AMRK	Komisija za antimikrobnu rezistenciju
NRL	Nacionalna referentna laboratorija
NIC	Nacionalni centar za influencu
HAI	Health Associated Infections / bolničke infekcije
NK	Nacionalna komisija za intrahospitalne infekcije
CDC	Centar za kontrolu bolesti, US
SARI	Teške akutne respiratorne infekcije
ILI	Bolesti slične gripu
ARI	Akutne respiratorne infekcije
KME	Kontinuirana medicinska edukacija
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development / Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj